

УДК 372.878+373.51

ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕЇ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО МУЗИЧНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

Раструба Т.В.

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

Стаття присвячена розкриттю проблеми технологічних аспектів реалізації ідеї особистісно орієнтованого музичного навчання учнів ХХІ століття. Висвітлюються особливості особистісно орієнтованої освіти. Наголошується на перспективах розвитку особистості дитини у музично-навчальній діяльності при застосуванні таких технологій.

Ключові слова: інноваційні технології, особистісно орієнтований підхід, урок музичного мистецтва та вчитель, методи, форми, прийоми та засоби, шляхи реалізації.

Постановка проблеми. Початок ХХІ століття характерний змінами в освітньому процесі, найбільш важливими серед яких є орієнтація на особистість учнів у процесі навчання і виховання та створення вчителем умов для їх саморозкриття та саморозвитку. Звідси гостро постає проблема виховання духовно розвиненої особистості в умовах сучасного науково-технічного прогресу, розвитку інформаційного суспільства і пошуку нових форм та методів навчання, де особливо перспективним стає особистісно орієнтований підхід.

На шляху формування нового стану сучасної мистецької освіти окрема роль відводиться інноваційним, технологічним аспектам навчання учнів сьогодення. Це зумовлено тим, що такий підхід сприяє цілеспрямованому синтезу методів навчання, відкриває нові можливості для методичної варіативності в організації особистісно орієнтованого навчально-виховного процесу. Загальна мистецька освіта спрямовує дії педагогів на різномісний особистісний розвиток учнів, застосування таких освітніх технологій, які найповніше враховують значення всіх факторів соціально-педагогічного впливу та надають можливості дітям реалізуватися в музичній діяльності особистісно орієнтованого навчання та виховання.

Формулювання цілей статті. Метою даної роботи є розкриття сутності технологічних аспектів реалізації ідеї особистісно орієнтованого музичного навчання учнів ХХІ століття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Скупність теоретичних і методологічних положень, котрі визначають сучасну інноваційну особистісно орієнтовану освіту, представлено в роботах К. А. Абульханової-Славської, І. В. Арякіної, М. А. Алексєєва, Г. О. Балла, Є. В. Бондарєвської, Є. Ю. Волчегорської, С. В. Кульневич, Т. І. Кульпіної, А. В. Петровського, С. І. Подмазіна, В. В. Серікова, В. Т. Фоменка, І. С. Якиманської та інших дослідників.

Розробка нової парадигми була б неможлива без психологічного обґрунтування основних положень цієї концепції. Тут особливо слід виділити роботи А. Асмолова, Н. Бібік, Л. Виготського, В. Давидова, Дж. Доллард, Е. Еріксона, Н. Кічук, С. Кришнера, О. Леонтьєва, А. Маслоу, Р. Мей, В. Петровського, К. Роджерса, С. Рубінштейна, С. Сисоєва, Л. Сохань, Л. Хомич, Г. Ципіна, К. Юнга та інших вчених.

Актуальні проблеми мистецької освіти висвітлюються у науковій діяльності таких вчених, як

А. Верем'єв, Є. Гаспарович, О. Гончарова, С. Горбенко, О. Лобова, Л. Масол, О. Михайличенко, О. Олексюк, О. Отич, Г. Падалка, А. Растрігіна, О. Ростовський, О. Рудницька, Г. Сергєичева, Т. Танько, О. Хижна, Л. Хлебнікова, Г. Шевченко, В. Шульгіна, О. Щолокова та ін.

Виклад основного матеріалу. В умовах сьогодення освітній процес спрямовується в особистісно орієнтоване русло, специфіка якого виражається в розгляді суб'єктивного досвіду дитини, як суспільно значущої ціннісної сфери, збагачення його у напрямку універсальності та самобутності.

Теорією особистісно орієнтованого навчання та виховання, що на сьогодні є інноваційною, в пост-радянському просторі починають займатися з 80-х років ХХ століття, тому можна наголосити, що сьогодні вже існує ряд концепцій даної проблеми серед яких найбільш відомі – особистісно-культурологічна (Є. Бондарєвська), особистісно-розвивальна освіта (І. Котова, В. Серіков, Є. Шиянов), суб'єктно-особистісна (І. Якиманська), практико-орієнтована концепція особистісно орієнтованого освітнього процесу (М. Кузнецов), особистісно зорієнтоване навчання (М. Алексєєв) та інші. В основі сучасної особистісно орієнтованої концепції освіти, музичної зокрема, лежить розвиток ціннісного ставлення до особистості й усвідомлення нею своєї індивідуальності як неповторного мікросвіту, формує в неї почуття власної гідності, стимулює виявлення позитиву свого «Я».

У сучасній технологічній цивілізації музична освіта відходить на дещо другорядний план. Однак, нові досягнення педагогіки та психології доводять важливість музичних занять не тільки в естетичному, але й в інтелектуальному розвитку дітей. В контексті особистісно орієнтованої освіти музика відноситься до групи сенсо-орієнтованих предметів, де системотворчим фактором виступає механізм персоналізації («я – у світі»), бо музика не тільки пізнається, але і є однією з форм пізнання світу [3].

Ми погоджуємось із думкою О. О. Красовської, що під інноваціями мистецької освіти можна вбачати новизну, що ефективно змінює результати професійної майстерності вчителів музики, створюючи при цьому вдосконалені нові освітні, дидактичні, виховні системи; освітні педагогічні технології; методи, форми, засоби розвитку особистості, організації навчання і виховання. Реалізація інноваційних технологій на уроках музики в загальноосвітніх навчальних закладах у кон-

тексті особистісно орієнтованого підходу не можлива без інноваційного розвитку самого вчителя (низка чинників і умов, необхідних для нарощування інноваційного потенціалу). В межах нової парадигми застосування інноваційних технологій в музичному мистецтві сприяє зміні типу взаємодії «вчитель-учень», де вчитель переходить до співпраці, орієнтуючись на аналіз не стільки результатів, скільки загальної діяльності дітей, а учень стає активно творчим.

Тому, в процесі навчально-виховної музичної діяльності учнів вчитель має звертати особливу увагу на свій поведінковий компонент та творчу активність, які передбачають: створення оптимальних умов, які б дозволили найбільш повно реалізувати естетичні можливості кожної окремої дитини відповідно до її здібностей, психофізіологічних особливостей та власних бажань; використання різних методик, спрямованих на творчий розвиток, задоволення естетичних потреб кожної дитини; надання переваги творчим методам, діалогічному мовленню; максимальну індивідуалізацію та диференціацію навчання.

Використання інноваційних технологій на шляху формування нового стану сучасної мистецької освіти сприяє цілеспрямованому синтезу методів навчання, відкриває нові можливості для методичної варіативності в організації особистісно орієнтованого навчально-виховного процесу. Звідси, загальна мистецька освіта спрямовує дії педагогів на різнобічний особистісний розвиток учнів, застосування таких освітніх технологій, які найповніше враховують значення всіх факторів соціально-педагогічного впливу та надають можливості дітям реалізуватися в музичній діяльності. В цьому плані, як зазначає Л. Масол, значними можливостями володіють уроки музичного мистецтва, як уроки поліхудожньої діяльності учнів, що мають на меті, загальний світоглядний та суто музичний розвиток дітей, котрий дає можливість найбільш повно розкрити всі внутрішні психологічні якості учнів (мислення, уяву, пам'ять, волю і інше), виховати емоційно-чуттєву сферу психіки (чуйність, вміння через музичне мистецтво пізнавати глибину душевних переживань), постійна можливість само-реалізуватися, що є особливо важливим при особистісно орієнтованому навчанні та вихованні [1].

Одним із технологічних аспектів реалізації ідеї особистісно орієнтованого навчання учнів є організація пізнавальної та практичної музичної діяльності учнів, котра може здійснюватися шляхом використання нестандартних форм (діалог, дискусія, «скарбничка почуттів», опитування-тести, методика незакінченого речення, визначення тематики міні-творів, складання «тезаурусу мудрих думок про музику», «щоденник музичних вражень», складання «словника почуттів музичних творів» (С. Лодман); методів (інтерактивні, ігрові, проблемно-пошукові (Л. Масол); прийомів (створення яскравих образно-наочних уявлень, ситуацій успіху, взаємодопомоги, спонукання до пошуку альтернативного рішення (С. Горбенко) та здійснення самостійних художньо-творчих проєктів.

Так, наприклад, у процесі вивчення музичної грамоти можна дещо диференціювати складність навчального матеріалу, що дозволить зберегти

мотивацію учнів; під час вокально-інструментального музикування учитель може використувати міру допомоги кожній дитині (підказування, додаткове настроювання на фортепіано), що забезпечить визначення самостійності в засвоєнні навчального матеріалу кожного учня; в ході спостережень за дітьми вчитель має виявити найоптимальніше співвідношення завдань репродуктивного й творчого характеру, тобто застосувати свою креативність; у процесі хорового співу соціально створювати особистісно орієнтовану ситуацію – допомога кожній дитині під час розучування пісень (співвідношення педагогічного показу і словесних пояснень, тактовна корекція неадекватної самооцінки); під час слухання музики можна доповнювати диференційованими домашніми завданнями (читання додаткової літератури про композиторів, добром по слуху на інструменті основних тем знайомих музичних творів, ведення щоденника музичних вражень і т. ін.), що допоможе навчити концентрувати увагу та сприймати значущі приклади особистісно-цінних творів мистецтва.

Музичне навчальне заняття в межах особистісно орієнтованого підходу сприяє не тільки розширенню і вдосконаленню знань дітей, а й їхньому саморозвитку, адже вони знайомляться з музичними творами, вчать ся висловлювати власні судження перед однокласниками, таким чином зростає їх внутрішня мотивація, що є одним із важливих компонентів реалізації особистісно орієнтованої освіти. Відтак, в якості основної мети використання інноваційних технологій на уроках музики можна розглядати активізацію пізнавальної та творчої діяльності учнів. Саме тому, застосування технологій особистісно орієнтованого спрямування дозволяє: по-новому використовувати на уроках музичного мистецтва текстову, звукову, графічну й відеоінформацію, та її витокі; збагатити методичні можливості, надання сучасного рівня викладання; активувати творчий потенціал учнів; виховувати інтерес до музичної культури; формувати духовний світ дитини [4].

Дослідження теорії і практики застосування технологічних аспектів реалізації ідеї особистісно орієнтованого навчання учнів вчителями на музичних заняттях загальноосвітніх навчальних закладів функціонує на основі ряду принципів – індивідуальності, самоцінності та неповторності учня; диференціації навчання; реалізації себе у всіх видах музичної діяльності; гуманізації змісту музичної освіти; історизму; системності; науковості; варіативності [3].

Висновки та перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Отже, розкриття сутності технологічних аспектів реалізації ідеї особистісно орієнтованого навчання учнів відкриває широкі можливості для модернізації навчального процесу загальноосвітньої школи, ефективного становлення й розвитку творчої, саморозвиненої особистості учнів, визнання права кожної дитини на самоцінність, індивідуальність, прагнення здобувати знання і застосовувати їх у різнобічній музичній діяльності. Звідси, успіх використання такого підходу великою мірою залежить від декількох факторів, серед яких: урахування вчителем у музичній діяльності вікових та психологічних особливостей розвитку кожної дитини;

досконале знання педагогом сутності особистісно орієнтованої моделі навчання, її завдань та напрямків. Звичайно, досліджувана нами проблема не вичерпується викладеним у цій статті, до-

слідницький пошук продовжується. Значної уваги, на наш погляд, потребують питання досвіду реалізації особистісно орієнтованого підходу до музичної освіти учнів.

Список літератури:

1. Горбенко С. С. Історія гуманізації музичної освіти дітей шкільного віку: Навчальний посібник за модульно-рейтинговою системою навчання. Видання друге, доповнен. / С. С. Горбенко – Житомир: В. Б. Котвицький, 2008. – 416 с.
2. Дичковська І. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. / І. Дичковська. – К., 2004. – 352 с.
3. Куклина Л. В. Моделирование личностно-ориентированных воспитательных технологий в условиях воспитательной системы школы: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 / Л. В. Куклина – Ульяновск, 2005. – 220 с.
4. Пехота О. Особистісно орієнтоване навчання: підготовка вчителя: монографія. – 2-е вид. доп. та перероб. / О. Пехота, А. Старева – Миколаїв: Вид-во «Іліон», 2006. – 272 с.

Раструба Т.В.

Нежинский государственный университет имени Николая Гоголя

ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ РЕАЛИЗАЦИИ ИДЕИ ЛИЧНОСТНО ОРИЕНТИРОВАННОГО МУЗЫКАЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ УЧЕНИКОВ XXI СТОЛЕТИЯ

Аннотация

Статья посвящена раскрытию проблемы технологических аспектов реализации идеи личностно ориентированного музыкального обучения учеников XXI столетия. Освещаются особенности личностно ориентированного образования. Акцентируется внимание на перспективах развития личности ребенка в музыкально-учебной деятельности при использовании таких технологий.

Ключевые слова: инновационные технологии, личностно ориентированный подход, урок музыкального искусства и учитель, методы, формы, приемы и средства, пути реализации.

Rastruba T.V.

Nizhyn State University named after Nikolai Gogol

TECHNOLOGICAL ASPECTS OF THE REALIZATION OF THE IDEA OF PERSONALITY-ORIENTED MUSICAL TEACHING OF STUDENTS OF THE XXI CENTURY

Summary

The article is devoted to problems of technological aspects of the realization of the idea of personality-oriented musical teaching students XXI century. Highlights features personality-oriented education. It is noted the prospects of development of child's personality in musical and educational activities in the application of these technologies. That's why one of the actual problems in the society is the modernization of the education content, optimization of ways and technology of organization of education process, and rethinking the purpose and outcome of education, including music. The interpretation of the category «education», «educational content», «content of music education» has also been widely analyzed from different scientific perspectives. In accordance, the actual content of music education changed as well, by subordinating every stage of social development, education, culture and art, and meet the needs of reality that was taking place in society. Because the education is a means of achieving the goals and objectives, it should be emphasized that the purpose of personality-oriented music education raises the presence of evaluating art and reality with the students (in the process of perception, interpretation of works of art and practical artistic and creative activities), develop aesthetic awareness, artistic and general cultural competence; the ability of self-realization, the need for spiritual self-improvement; that develops and broadens the horizons, making it easier to perceive and appreciate music and aesthetic phenomenon as part of the public consciousness, develop and use it to improve the environment, writing music pieces and other forms of music art. Thus, the current content of music education in the context of personality-oriented approach as one of the important factors in the formation of a complete, fully developed child. It should include the implementation of certain priorities of the educational process, including: the development of creative personality, dialogical mode of communication, the development of intuition, imagination, emotions, feelings, independence, individuality, etc. But it should be remembered that the new paradigm (personality-oriented) is aimed primarily at the internal organization of the educational process subjective and makes less impact on the structure of the subject-semantic field. As a result, personality development becomes primary when knowledge and skills serve as a supporting means of development. Of course, the problem is not solved completely and requires further investigation.

Keywords: innovative technologies, personal-oriented approach, the lesson of music and teacher, methods, forms, means, ways of realization.